

STRAFFE TOEREN (1815 – 1819)

Gesprokkeld en vertaald uit de *Mémorial de la Ville de Gand 1790 -1830* van Prosper Claeys, Gent, 1902. Met hier en daar een klein kommentaartje ter verduidelijking.

1815

Officieel bal tot zes uur in de morgen

De Fransen onder Napoleon moesten zich in 1814 na hun nederlaag tegen Rusland voor de eerste keer terugtrekken. Om de verjaardag van die aftocht te vieren trakteert generaal von Alten, bevelhebber van een regiment Hannoverse soldaten, de Gentse en Oost-Vlaamse autoriteiten met een diner. ‘s Avonds groot bal dat tot zes uur in de morgen duurde (toen al ...).

Modder ruimen: stratenreiniging

Voortaan zullen de straten in de winter en op regenachtige zomerdagen op kosten van de gemeente gereinigd worden. Dit houdt in dat vooral modder zal verwijderd worden. De gemeentereiniging werd in het 19de-eeuwse Gentse Frans steeds aan gedeut als ‘Service des Boues’. Het hoofdkwartier van die dienst destijds aan de Sint-Lievenslaan heette ‘Ferme des Boues’. In de verslagen leest men dat sommige straten bij nat weer bijna onbegaanbaar waren door ophoping van modder. Een ware schande voor de stad!

Gand, un autre Paris

Ongeveer op het moment dat Napoleon definitief verslagen werd in Waterloo, verscheen in een Fransgezind royalistisch blad *Le Nain* (de dwerg) volgende tekst, die we (vanzelfsprekend) niet mogen vertalen. ‘Depuis que S.M. très chrétienne (Lowie Diezwiet) fait sa résidence à Gand, cette belle ville est devenue un autre Paris. Nos jeunes militaires y ont apporté les usages, les goûts, les moeurs mêmes de la capitale. Et tout cela fait un progrès si rapide que je ne serais pas étonné que, proportion gardée, il ne se fit aujourd’hui, à Gand, pour le moins, autant d’aimables follies qu’à Paris.’

Prijzen voor het mooist geweven linnen

In 1815 werden door de gemeente voor het eerst prijzen uitgereikt aan wevers

die het mooiste geweven linnen op de Gentse markt brachten. Ze kregen horloges en tabaksdozen in de vorm van schietspoelen. Bleven er daarvan nog bewaard? De vijftien winnaars mochten samen met de schepenen en de leden van de gemeenteraad aanzitten aan een banket in het stadhuis. Dat gebruik bleef bestaan tot in de eerste jaren van de Belgische onafhankelijkheid.

De stenen mannen op het belfort

In 1816 werden herstellingswerken uitgevoerd aan de westzijde van het belfort. Daarbij werd een van de stoere stenen stadswachters gedemonteerd. Wat er met de stenen brokstukken gebeurde, weet niemand, zo schrijft Claeys en hij voegt er aan toe dat de originele stenen man van de noordzijde in 1870 in het Sint - Baafs Steenmuseum terechtkwam.

De barge: links of rechts van de Brugsevaart?

Aan welke oever van de vaart moet de barge naar Brugge aanmeren of vertrekken? Daarover ontstond in het eerste kwart van de jaren 1800 heel wat beroering. Petities werden opgesteld, enz. Tot in 1799 kwamen de passagiers op de rechteroever (nu Bargiekaai) aan land. Daarna veranderde dat een paar keer tot het stadsbestuur in 1916 de beslissing neemt die iedereen moest tevreden stellen: aanmeren links (aan de Zuidkaai), vertrekken rechts.

1816

Engelse stoffen op de brandstapel

In juli 1816 wordt er heftig geprotesteerd tegen de invoer van Engels textiel. Op de Korenmarkt gooien werklui een stapel Engelse stoffen ('shalls' en zakdoeken) op een stapel. In tegenwoordigheid van een grote menigte wordt die in brand gestoken.

Herrie in de opera

Drie jonge kerels die enkele dagen eerder betrokken waren in 'actes de violence' (gevechten?) tijdens een voorstelling, worden uit hun bed gelicht en opgesloten. Ze worden beschuldigd van rebellie tegen gezagsdragers. Na een nachtje in de Mammelokker en vier in de gevangenis, worden ze vrij gelaten. Vrienden halen de helden op in een koets met zes paarden bespannen. Enkele weken later verschijnen ze voor de strafrechtbank, waar ze vrijuit mogen gaan. Ze waren genoeg gestraft, oordeelt de rechtbank.

Synagoge

De joden (les Israëlités) nemen een ruimte in gebruik als synagoge in de hof

van Sint – Joris (dans la cour de Saint – Georges) aan de Hoogpoort onder de benaming Gentse Israëlitische gemeenschap. De Nederlandse staat had godsdienstvrijheid ingesteld.

Demping Houtlei

Stadsarchitect Pisson levert een rapport over de demping van de Houtlei. Het enige voordeel daarvan zou zijn dat de ruimte kan ingenomen worden door een beboomde promenade, zo stelt Pisson. Het voorstel tot dempen werd verworpen en men ging over tot uitbaggeren. In die tijd was er nog geen sprake van dat het kanaal zou ingenomen worden door bebouwing, zoals later gebeurde, noteert Claeys. (De huidige Oude Houtlei is de vroegere kaaistraat).

Grote graanmarkt

Op vrijdag 20 november wordt een buitengewone graanmarkt gehouden. Graankarren worden opgesteld en gelost niet enkel op de Korenmarkt, maar ook in de Cataloniëstraat, de Veldstraat, op de Groentemarkt tot in de Langemunt. Hier zien we dat graan uit de landelijke streken rond Gent vooral per kar aangevoerd werd. De graanschepen vervoerden vooral graan uit verder afgelegen gebieden, met name Noord-Frankrijk (als import toegelaten was).

Eerste bierpomp

In de kelderstaminee (estaminet – cave) ‘In de Tent’ op de Korenmarkt naast de Donkersteeg, wordt een revolutionaire uitvinding geïnstalleerd. In de *Gazette van Gent* leest men: ‘*Zegen zy aen den uitvinder van deze pomp, roepen de dorstigen, want zy worden gelaefd à la minute*’.

Jellen en Mietje

Op 1 januari verschijnt de *Dobbelen Schaepers Almanach* bij drukker G. de Busscher en Zoon met het op en top Gentse verhaal van Jellen en Mietje door Broeckaert. Dat kent zoveel succes dat het meerdere keren herdrukt wordt.

Multitalent

In het Grand Théâtre (de latere opera) treedt een Italiaanse zanger op die vier stemmen kan zingen, van bas tot tenor. Bovendien kan hij met zijn stem perfect een gitaar imiteren. Hij brengt in een grote aria van Cimarosa alle vier de stemmen ten gehore.

Verdienstelijke medicus

De Gentse medicus Versturme, verbonden aan het Engelse leger in de graad

van brigade generaal, ontvangt in Parijs een kostbare met diamanten versierde tabaksdoos met daarin het Légion d'Honneur ereteken. Dit omwille van zijn belangeloze inzet voor de organisatie van de verpleging in de vele Parijse hospitalen tijdens de bezetting van die stad door de Engelsen.

Veertien harpen

Tijdens een concert in de zaal Sodaliteit aan de Korte Meer ten voordele van de armenzorg brengen veertien dames een stuk voor harp ten gehore gebaseerd op een motief van Lesueur. Volgens het *Journal de Gand* brengt de romantische harmonie van deze muziek de toehoorders in vervoering. Een moment van stille bewondering en nagenieten gaat een explosie van onbeschrijfelijk enthousiasme vooraf.

Stakende katoendrukkers in de gevangenis

In meerdere katoendrukkerijen wordt gestaakt voor loonsverhoging. Hoewel er geen sprake was van enig geweld worden meerdere stakers veroordeeld tot straffen van drie maand tot twee jaar gevangenis. Staken was immers verboden en strafbaar.

Verplichte aangiften bij de 'burgerlijke stand'

De gemeenteraad besluit een inspanning te doen om de sinds de Franse Tijd verplichte aangifte van geboorten, huwelijken en overlijdens bij de 'état civil' van de gemeente beter gekend te maken. Uit onwetendheid gebeurt dat nog dikwijls niet en dit kan zware gevolgen hebben.

Waterloo feestelijk herdacht

de eerste verjaardag van de overwinning van de geallieerden in Waterloo wordt gevierd met revues, volksspelen, banketten, gratis spektakels, militaire manoeuvres op het Sint-Pietersplein en avondverlichting aan de huizen. Burgers doen dit laatste uit eigen beweging, benadrukt de Gazette van Gent, in tegenstelling tot wat onder de Fransen het geval was.

1817

Hongeropstootjes

In januari laat de crisis zich voelen. Het graan (rogge) is extreem duur. Hamsteraars ('opkopers') worden in de straten achtervolgd en mishandeld. Een menigte van vooral vrouwen krijgt enkele graankarren van de opkopers te pakken en plundert ze.

Zes panelen van het Lam Gods verkocht

De gemeenteraad protesteert tegen de verkoop door de kanunniken van Sint-Baafs van zes panelen van het ook toen heel beroemde schilderij. Ze werden voor zesduizend franks (van die tijd) van de hand gedaan. De Brusselse handelaar die de onderdelen verwierf verkocht ze voor 110.000 franks aan een Engelse marchand, die ze waarschijnlijk eveneens met een flinke winst doorverkocht aan de koning van Pruisen. Zoals bekend keerden de zes naar Gent terug na de eerste wereldoorlog in het kader van de herstelbetalingen opgelegd aan Duitsland.

Protestantse tempel

Inhuldiging van de protestantse tempel in de vroegere kloosterkerk van de capucijnen aan de Brabantdam. Voordien gingen de diensten door in een zaal van het stadhuis. Dominee Goedkoop neemt als thema van zijn preek: religieuze verdraagzaamheid is door het evangelie voorgeschreven.

Geen privé bals meer in het stadhuis

De gemeenteraad besluit dat er geen bals meer mogen georganiseerd worden in het stadhuis, tenzij bij officiële feestelijkheden. De bals gingen door in de troonzaal. In de tijd van Prosper Claeys (omstreeks 1900) fungeerde die zaal als archiefdepot.

Sint-Jorisgilde op Ekkergerm

De kruisbooggilde van Sint-Joris neemt een terrein in gebruik achter de herberg 'De Korenbloem' in de Ekkergermstraat. De gilde verhuisde in 1841 vandaar naar de Nieuwe Wandeling, eerst op een ruime locatie, daarna in een veel nederiger onderkomen. Daar stierf ze een zachte dood in 1886 om naderhand te herrijzen, maar zover was het omstreeks 1900 nog niet gekomen.

Opnieuw hongeroproer

In juni ontstaat er heftig tumult in verschillende stadswijken omwille van de duurte van het brood. Sommige in nood gedreven bakkers delen brood uit. Elders worden bakkerijen geplunderd. Enkele dagen later arriveren verschillende graanschepen in Gent. Ze waren opgevorderd door de bestendige deputatie van de Staten - Generaal.

Restauratie van de Lakenhalle

Het toen bestaande oude deel van de Lakenhalle wordt gerestaureerd. De halle was in 1425 -1445 gebouwd ter vervanging van een afgebrande houten voorganger. Toen konden echter slechts zowat twee derden van het originele plan verwezenlijkt worden. Het gebouw kreeg pas in 1903 het bijna vijf eeuwen

eerder geplande uitzicht en volume. De stenen halle fungeerde niet erg lang voor de lakennijverheid. In de jaren 1500 ging de productie van het wollaken, de fameuze draperie, bijna volledig ten onder. De Sint-Michiels schermergilde kon in 1613 zijn intrek nemen in het leegstaande gebouw. Enkele jaren geleden mocht deze gilde haar vierde eeuwfeest vieren, nog steeds in dezelfde locatie.

Veilingen in kloosters

Een veiling van een rijke collectie van oude en ‘moderne’ schilderijen greep plaats in de refter van het klooster van de ongeschoeide karmelieten in de Burgstraat. In de Hollandse tijd waren meerdere kloostergebouwen omgevormd tot verkoopzalen: geschoeide en ongeschoeide karmelieten, dominicanen, zwarte zusters, etc.

Opera: zwaar werk

Première van ‘Karel de Stoute of het beleg van Nancy’ van een zekere Guilbert de Pixérecourt. Kosten noch moeite werden gespaard: nieuwe decors, tweegevechten en ‘veldslagen’ tussen groepen, aanvallen, beleg, militaire inundaties, vernieling tot zelfs in brand steken van het huis van de gouverneur, enz., enz.

‘Voor de armen’ in iedere staminee

De gemeenteraad decreteert dat elke café (estaminet, staminee in die tijd) een ‘offerblok’ moet plaatsen om giften voor de behoeftige mensen in te werpen.

1818

Laatste houten huisgevel op de Korenmarkt

Afbraak van het laatste houten huis (gevel) op de Korenmarkt. Dat vormde de hoek met het aan de zijde van de markt later (in 1858) gesupprimeerde Schuddeveestegje (nog zichtbaar aan de Graslei).

Schilderen van huisgevels: liefst uniform wit of daaromtrent

Een verordening gebiedt het eenvormig schilderen van de huisgevels. Enkel kleuren goedgekeurd door de gemeente zijn toegelaten. Elkeen die wil gaan schilderen moet een monster van de te gebruiken verf voorleggen: ‘op het bureel der publieke werken op het stadhuis, alwaar geen donker of duister kleur zal worden aangenomen.’ In die tijd werd de mode van witte (of min of meer witte) gevels dus een verplichting. Die trend was al in de tweede helft van de jaren 1700 ingezet. Aanleiding (of excuus) voor die maatregel was het schilderwerk aan een gevel op de Groentemarkt waarvan elke verdieping een

andere kleur had.

In de Waux Hall aan de Coupure

Eerste optreden van de beroemde ruitergroep van ritmeester Erasmus. Deze geboren Gentenaar kreeg de bijnaam Blondin omwille van zijn weelderige blonde haardos. het ruiterveest vond plaats op het terrein van de Waux - Hall (Vauxhall). Die ‘hal’ werd in 1782 opgericht in de westelijke hoek van de Coupure bij de Hospitaalstraat (rue des Hospices) en verdween kort na 1830. Men gaf er bals en feesten die gefrequentieerd werden door ‘la bonne société de la ville’. Over die weinig gekende Gentse Waux – Hall meer in GT jaargang 2016.

Oude kleren op de Vrijdagmarkt

In 1801 verscheen een gemeentereglement dat een markt voor oude kleren (friperies) regelde op de Vrijdagmarkt. Die werd op dinsdagmorgen gehouden van vijf tot zeven uur in de zomer en van zeven tot negen in de winter. De markt mocht slechts twee uur duren, maar hij breidde uit tot een echte wekelijkse markt met stalletjes, etc. Een nieuwe verordening stelde daar in 1818 een einde aan. Wellicht was dat een voorloper van de prondelmarkt bij Sint-Jacobs. De oudekleerkopers handelden vanouds ook in allerlei tweedehands spullen.

Nog 38 houten gevels in 1818

In dat jaar verdween de laatste houten gevel uit de Mageleinstraat. Het betrof een van de eerste huizen links komende van het Belfort. Claeys die meerdere dergelijke afbraken vermeldt, voegt er aan toe dat Gent in 1818 nog 38 houten gevels telde. In zijn tijd (omstreeks 1900) was enkel nog de achtergevel van één huis aan de Breidelstraat in hout, dezelfde die daar nu nog steeds te zien is. Ter verduidelijking: de term ‘houten huizen’ in de stad slaat enkel op de voorgevels. De gemene muren die plaats boden aan vuurhaarden, waren stenen constructies. Het zijn meestal de oudste bewaard gebleven onderdelen van rijhuizen in de middeleeuwse stad. Claeys noteert accuraat: ‘ la dernière maison à façade en bois’.

Bedevaart naar ’t Putje in Sint- Denijs

De bedevaarten tijdens de novene (negendaagse bidweek ter verkrijging van een hemelse gunst, een genezing, bv.) in juni naar ’t Putje op Maalte worden terug ingevoerd. Ze waren in 1809 voor de zoveelste keer opgeheven vanwege een dispuut over de inkomsten tussen de parochiekerk van Sint-Pieters in Gent en de kerk van Sint-Denijs-Westrem, zo noteert Claeys, lichtjes malici-

eus antiklerikaal. Op de zondag en de maandag van die week zag het tussen de Kortrijks Poort en Maalte zwart van het volk, te voet, in koetsen en koetsjes of te paard op weg naar de mirakelkapel ... en naar de talrijke ‘estaminets et guingettes’ in die buurt (zie daarover in *Van Mensen en Dingen*, 2011 nr. 1-2).

De stad krijgt zijn sleutels terug

De regering van de in Gent goed bekende Louis XVIII bezorgt de vier symbolische sleutels, aan de stad terug; Deze zilveren pronkstukken, waarvan twee verguld, waren door de Fransen in 1702 buitgemaakt bij een ‘bezoekje’ aan onze stad van het leger van zijn voorganger Louis XIV.

1919

Een orgel voor een peristylum

De stad beslist het overbodig geworden orgel van de als bibliotheek ingerichte kapel van Baudelo te verkopen. De opbrengst daarvan moet gebruikt worden om het in classicistische stijl ontworpen peristylum (nu nog bestaande voorbouw met kolommen) te helpen bekostigen. Claeys is niet akkoord met de mening van het stadsbestuur dat de bestaande bibliotheek- (kapel-) ingang niet past bij de waardigheid van de instelling. Hij vindt de nieuwbouw geen ‘embellissement’ voor de stad, zoals de standaarduitdrukking luidde. Twee maanden later verhuist het instrument, een product van de orgelbouwers Van Peteghem, naar de Grote Kerk van Vlaardingen, waar het nog steeds kan beluisterd worden.

Polyglotte vertaler

Een Franstalige aankondiging in het Journal de Gand meldt dat de ‘gepatenteerde’ (officieel toegelaten) en (voor de rechtbank) beëdigde vertaler Monnié vertaalt uit of naar het Nederlands (‘Hollandais’). De man beheerst blijkbaar niet enkel de buurtalen, maar ook het Zweeds, Deens, Russisch, Turks, Latijn, Italiaans, Spaans, Portugees, etc. Hij onderwijst die ook aan handelaars en aan gevorderden. Hij biedt zijn integere eruditie aan ten behoeve van mensen van elke leeftijd en sexe.

Protestants kerkhof buiten de Brugse Poort

De gemeenteraad keurt een schepenbesluit goed dat de aanleg voorziet van een kerkhof buiten de Brugse Poort voor de protestantse gemeente. Die moet daarvoor een geringe tegemoetkoming betalen en voorzien in de onkosten.

Kermissen floreren

De traditionele parochiekermissen floreerden vooral in de Hollandse Tijd buitengewoon. Allerlei vermakelijkheden werden aangeboden, maar vooral de bals blonken uit: 'geene kermis zonder speelman'. In een annonce in het Journal de Gand kon je lezen dat een 'amateur de la danse et ami de la joie', met toelating van de overheid, voor de afsluiting van het seizoen samen met zijn medegezellen op de kermis van Sint-Jacobs een 'aimable société' wil verzamelen en vergasten in het 'Metershuis' op de 'Lakenmarkt' (het Lakenmetershuis op de Vrijdagmarkt). Zie ook elders in dit tijdschrift over de kermissen in die tijd.

OPROEP

We zijn op zoek naar extra exemplaren van het eerste nummertje van onze vorige jaargang 2015. Lezers die het tijdschrift niet blijvend houden, kunnen ons flink helpen door hun exemplaar op te sturen (3 gewone postzegels) naar Goudstraat 12, in de bus te stoppen of binnen te brengen (Goudstraat 12, of Clarissenstraat 14, of E. van Arenbergstraat 46, Begijnhof, Sint-Amandberg).